

ZPRAVODAJ

UNIVERZITY PARDUBICE

◆ číslo 3, DUBEN 1996 ◆

ZKUŠENOSTI S KREDITNÍM SYSTÉMEM NA DFJP

Kreditní systém, zavedený od šk. r. 1994/95 postupně pro první dva ročníky společného studia (první stupeň inženýrského studia), má za sebou již 3. semestry platnosti a můžeme tedy - aspoň zhruba - hodnotit jeho klady a zápory.

Zopakujme si jeho základní pravidla (plné znění je ve Studijním a zkušebním řádu DFJP):

- předmětům je přiřazena kreditní hodnota v zásadě podle týdenního rozsahu hodin
- úspěšnost studenta při zkoušce je hodnocena jednicemi (kredit x koeficient)
- po druhém ročníku skládají studenti první státnici (matematika, informatika a volitelný předmět z dvojice fyzika - operační výzkum)
- student dosáhnuvší 180 jednic (což odpovídá průměru 1,6 - 1,7) má první státnici uznanou bez zkoušení
- student může opakovat ročník, jen když dosáhne minimálně 30 jednic
- při opakování ročníku je student povinen zápsat si předměty v hodnotě nejméně 30 kreditů.

Takto pojatý kreditní systém plní dosti dobře svou funkci při zvýšení zájmu studentů o dosahované výsledky. Trojka, zvláště z méně náročného předmětu, už nepřináší uspokojení, neboť nějaká ta jednice může v konečné bilanci chybět.

Od začátku jsme si však vědomi toho, že tato pravidla neumožňují uplatnit jednu ze základních vlastností kreditních systémů, totiž možnost přesouvání určité, přesně definované části povinností do dalšího ročníku, pokud je student neabsolvuje v ročníku zapsaném.

Nutnost uzavírat každý ročník ke dni zápisu a několik dalších omezení nedovolují tedy zatím plně využívat před-

nosti kreditního systému, hlavně z hlediska většího uplatnění individuality studenta při časovém i obsahovém rozvrstvení studijního programu. Tato skutečnost je dána hlavně nutností zcela podřídit výukový proces pevnému rozvrhu hodin, sestavenému centrálně pro celou fakultu, a to i v

kategorii doporučených předmětů, neboť počet učeben, které má naše fakulta k dispozici, a jejich kapacita nedovolují žádnou variabilnost výuky.

Snaha o určité "rozvolnění" studia a zmírnění některých striktních ustanovení studijního řádu povede k několika změnám, jejichž uplatnění předpokládám v případě schválení akademickým senátem od nového školního roku. Půjde zejména o:

- stanovení přijatelné hranice minima kreditů (např. 48), při jejímž splnění bude student zapsán do vyššího ročníku, aniž by splnil všechny studijní povinnosti za ročník předcházející
- stanovení dalšího kritéria pro uznání první státnice (dosažení 80 jednic z jednotlivých předmětů, které tvoří státnicové předměty)

- zavedení možnosti odkladu kontroly studia o jeden rok pro zvlášť zdůvodněné případy nesplnění podmínek zápisu do vyššího ročníku (např. vážný úraz, dlouhodobé onemocnění ap.).

Dojde také k drobným korekcím kreditů některých předmětů, kde skutečná náročnost není zcela vyjádřena týdenním rozsahem, a ke zpřesnění formulace některých ustanovení.

*doc. Ing. Jaroslav JANDA, CSc.
proděkan pro pedagog. činnost
Dopravní fakulta Jana Pernera*

Vědecká konference na Fakultě chemicko-technologické Univerzity Pardubice

V letošním školním roce slaví Fakulta chemicko-technologická Univerzity Pardubice 45 let od zahájení vysokoškolské výuky chemie v Pardubicích. Při této příležitosti se kromě dalších akcí konala ve dnech 31. ledna a 1. února 1996 vědecká konference. Cílem konference bylo nejen důstojným způsobem oslavit výročí, ale především představit akademické veřejnosti výsledky vědecké práce posledních let. Program konference zahrnoval jak plenární přednášky, tak i krátká a plakátová sdělení. Plenární přednášky, kterých odeznělo celkem 17, byly vybrány tak, aby reprezentovaly existující vědecké školy na fakultě. V této souvislosti lze uvést např. vědeckou školu chromatografie a elektroanalytické chemie, školu práškových materiálů a pigmentů, školu kinetiky chemických procesů a katalýzy, školu studia toku neneutronových kapalin, školu organokovové chemie, školu chemie pevných látek, školu reaktoplastů, radikálových polymerací, náteřových hmot a kompozitů, školu fyzikální organické chemie a školu chemometrie. Mimořádné pozornosti se těšila jako vždy brilantní a emotivní přednáška předsedy Akademie věd ČR a nositele čestného doktorátu FChT prof. Zahradníka s názvem "Vlastnosti a reaktivita v grupách periodického systému".

Z jednání konference FChT

Neméně zajímavá byla témata 32 krátkých sdělení přednesených ve třech sekcích - technologické, inženýrsko-chemické a sekci chemických věd. Obsah přednášek se většinou týkal výsledků práce za poslední období a posluchačům kromě nových informací poskytl i rozšiřující představu o zaměření jednotlivých kateder. Skladbu odborného programu vhodným způsobem doplnilo 48 plakátových sdělení, kde dostali příležitost k prezentaci především mladší vědeckí pracovníci a doktorandi. Pokud mohu posoudit odbornou úroveň jednotlivých plakátových sdělení, mohu konstatovat, že se Fakulta chemicko-technologická nemusí o svůj vývoj obávat. Ocenit je nutno i pečlivost a nápaditost, s jakou byly postery připraveny.

Mám-li hodnotit vědeckou konferenci Fakulty chemicko-technologické Univerzity Pardubice z osobního pohledu, potom za největší přínos považuji možnost poslechnout si své kolegy, podívat se, jak přednášejí a čím se zabývají. S tím je samozřejmě spojeno rozšíření interdisciplinárního obzoru, inspirace problémy jiných oborů a třeba také navázání spolupráce. Pro mě, ale myslím nejen pro mě, konference svůj cíl splnila. Doufejme, že nebyla zase na dlouhou dobu poslední.

*doc. Ing. Oldřich Pytela, CSc.
proděkan FChT*

Slavnostní zasedání Vědecké rady FChT k 45 letům trvání fakulty,

konané dne 1. února 1996 v Kongresové hale Univerzity Pardubice

Oslavy 45 let trvání Fakulty chemicko-technologické Univerzity Pardubice byly zakončeny slavnostním zasedáním vědecké rady fakulty za přítomnosti řady vzácných hostů a akademické obce fakulty. V úvodu zasedání zazněla státní hymna a jednání vědecké rady zahájil děkan fakulty prof. Ing. Jaromír Šňupárek, DrSc., slovy:

"Vaše Magnificence pane rektore, Magnificence páni rektori, Spectabiles, Honorabiles, členové vědecké rady fakulty

chemicko-technologické, vzácní emeritní profesoři, docenti a učitelé, vzácní hosté, cives academici:

Ze své funkce děkana Fakulty chemicko-technologické Univerzity Pardubice a předsedy její vědecké rady zahajují slavnostní zasedání u příležitosti 45 let trvání fakulty. Je mi ctí, že na tomto slavnostním zasedání a ve společenství akademické obce fakulty mohu uvítat nejvyššího představitele Univerzity Pardubice Jeho Magnificenci rektora prof. Ing. Ladislava Kudláčka, CSc. a Jejich Magnificence pro-

rektory Univerzity Pardubice, *prof. Ing. Jaroslava Churáčka, DrSc.*, člena Učené společnosti České republiky, *prof. Ing. Josefa Tichého, DrSc.* a *prof. Ing. Rudolfa Kaloče, CSc.*

Zvláštní radost nám svou účastí činí představitelé oborově nebo regionálně blízkých vysokých škol a fakult, které zastupují

Jeho Magnificence *doc. Ing. Josef Koubek, CSc.*

rektor Vysoké školy chemicko-technologické v Praze,
Jeho Magnificence *doc. Ing. Bohumil Vybíral, CSc.*,
zastupující rektor Vysoké školy pedagogické
v Hradci Králové,

Spectabilis *prof. Ing. Libor Červený, DrSc.*,
děkan Fakulty chemické technologie VŠChT v Praze,

Spectabilis *prof. Ing. Pavel Kadlec, DrSc.*,
děkan Fakulty potravinářské a biochemické
technologie VŠChT v Praze

Spectabilis *prof. Ing. Gustav Šebor, CSc.*,
děkan Fakulty technologie ochrany prostředí VŠChT
v Praze

Spectabilis *doc. Ing. Petr Sába, CSc.*,
děkan Technologické fakulty Vysokého učení
technického v Brně se sídlem ve Zlíně,

Spectabilis *prof. Ing. Lubomír Lapčík, DrSc.*,
děkan Fakulty chemické Vysokého učení technického
v Brně,

Spectabilis *prof. RNDr. Luděk Jahodář, CSc.*,
děkan Farmaceutické fakulty UK v Hradci Králové a

Spectabilis *prof. RNDr. Ladislav Feltl, CSc.*,
proděkan Přírodovědecké fakulty UK v Praze.

S obzvláštním potěšením vítám dále představitele naší vrcholné vědecké instituce, t.j. Akademie věd České republiky Honorabilem *prof. Ing. Rudolfa Zahradníka, DrSc.*, čestného doktora Univerzity Pardubice, předsedu Akademie věd České republiky a předsedu Učené společnosti České republiky, dále představitele instituce, jejímž posláním je podpora vědeckého bádání, předsedu Grantové Agentury České republiky

Honorabilem *prof. Ing. Karla Štulíka, DrSc.*

a představitele České společnosti chemické, jejího předsedu Honorabilem *prof. Ing. Josefa Horáka, DrSc.*,

jakož i představitele chemických ústavů Akademie věd České republiky, s nimiž má naše fakulta dlouholeté a mnohostranné kontakty a jež zde zastupují

Honorabilis *prof. Ing. Pavel Kratochvíl, DrSc.*, člen Učené společnosti České republiky, ředitel Ústavu makromolekulární chemie AV ČR a

Honorabilis *doc. Ing. Vladimír Mareček, DrSc.*, ředitel Ústavu fyzikální chemie Jaroslava Heyrovského AV ČR.

S potěšením vítám i všechny ostatní hosty z vysokoškolských pracovišť, ústavů AV ČR, výzkumných pracovišť, průmyslových podniků a dalších institucí.

Za dobu své existence stala se naše fakulta významným ohniskem vzdělanosti nejen v samotném městě Pardubicích, ale i v celém pardubickém regionu, s nimiž ji dnes spojují přčetná pouta a do jejichž života pevně vrostla hlubokými kořeny, kořínky i nepostřehnutelným vlášením. Proto nás těší, že naše slavnostní zasedání poctili svou účastí představitelé pardubického okresu a města Pardubic

pan *Ing. Michal Rabas*, zástupce přednosta okresního úřadu Pardubice, a pánové *Ing. Jiří Schneider, CSc.* a *doc. RNDr. Václav Černý, CSc.*, náměstci primátora města Pardubic.

Samozřejmě a neobyčejně radostnou povinností je přivítat i vás všechny, cives academici carissimi. Zvláště vřele s pocitem akademické kolegiality a vědomím sjednoceného úsilí o zdar společného akademického díla vítám představitele mladších sesterských fakult a pracovišť naší univerzity Spectabilem *prof. Ing. Hynka Šertlera, DrSc.*,

děkana Dopravní fakulty Jana Pernera,
Spectabilem *doc. Ing. Radima Roudného CSc.*,

děkana Fakulty ekonomicko-správní,
Honorabilem *doc. PhDr. Jaroslava Teplého, CSc.*,

zástupce ředitelky Ústavu jazyků a humanitních studií,
jakož i Spectabiles proděkany obou fakult.

Vítám vás, členy vědecké rady fakulty chemicko-technologické, vítám představitele nejvyšších samosprávných orgánů školy a fakulty

doc. Ing. Miroslava Ludwiga, CSc.,

předsedu Akademického senátu Univerzity Pardubice, a
Ing. Jaromíra Kalouse, CSc.,

předsedu Akademického senátu FChT.

Zbývá poslední povinnost, již splnit je mi obzvláštní radostí a ctí. S potěšením sděluji, že na tomto slavnostním zasedání můžeme mezi sebou uvítat ty, kdož svým dlouholetým obětavým a dodnes často nedoceneným dílem položili základy naší fakulty a vlastně i Univerzity Pardubice a zasloužili se o její rozvoj a její dobré jméno a jimž pozvání k účasti na dnešním slavnostním zasedání budiž projevem úcty k jejich minulé práci: vítám mezi námi emeritní profesory, docenty a učitele bývalé VŠChT v Pardubicích.

Magnificence, Spectabiles, Honorabiles, cives academici, vážení hosté, 45. výročí své existence jsme si připomněli dvoudenní vědeckou konferencí učitelů a vědeckých pracovníků fakulty. Věřím, že konference splnila svůj cíl, že umožnila nám všem beze spěchu a stresu si vzájemně naslouchat, lépe poznat výsledky vědeckého bádání představitelů dlouhodobě existujících vědeckých škol i tvůrců nově vznikajících vědeckých zaměření - pokračovatelů stávajících nebo zakladatelů budoucích vědeckých škol. Dnešní slavnostní zasedání vědecké rady je příležitostí k širšímu zamyšlení nad kořeny a počátky vzniku fakulty a nad uplynulými více než čtyřmi desetiletími, k zamyšlení a retrospektivnímu pohledu, o něž jsem požádal Spectabilem proděkana fakulty *doc. Ing. Ivana Pavlíka, CSc.*, jenž patří možno říci k pamětníkům, avšak zároveň i k aktivním tvůrcům současného charakteru naší fakulty.

Ve svém vystoupení proděkan *doc. Ing. Ivan Pavlík, CSc.* nejprve připomenul historii pardubického školství a prvá léta fakulty, vzpomenu první učitelů, zakladatelů jednotlivých kateder a prvních vědeckých škol. Dále se zabýval současností fakulty, charakterizoval její vědeckou a pedagogickou činnost, zhodnotil dosavadní spolupráci s AV ČR, s pražskou VŠChT a dalšími vysokými školami i s průmyslovou sférou a v závěru se dotkl budoucích vnitřních aktivit fakulty. Své vystoupení zakončil obecnější úvahou a zamyšlením nad posláním vysokoškolského učitele a jeho úskalími.

Někteří z přítomných vzácných hostů slavnostního zasedání vědecké rady vyjádřili přání pozdravit shromáždění. Nejdříve se ujal slova rektor Univerzity Pardubice Jeho Magnificence *prof. Ing. Ladislav Kudláček, CSc.*, aby jako nejvyšší představitel vysoké školy, již je fakulta chemicko-technologická součástí, pozdravil přítomné, vyjádřil přesvědčení, že fakulta chemicko-technologická, která je tvořena podstatnou částí bývalé Vysoké školy chemicko-technologické v Pardubicích, je a bude i nadále pevným článkem nové Univerzity Pardubice a popřál všem jejím pracovníkům hodně zdraví do dalších let. Poté promluvil předseda Akademie věd České republiky a předseda Učené společnosti České republiky *prof. Ing. Rudolf Zahradník, DrSc.*, nejvyšší představitel sesterské vysoké školy rektor Vysoké školy chemicko-technologické v Praze *doc. Ing. Josef Koubek, CSc.*, náměstek přednostky Okresního úřadu Pardubice *Ing. Michal Rabas*, zástupce primátora města Pardubice *Ing. Jiří Schneider, CSc.* a generální ředitel akciové společnosti Synthesia Semtín *Ing. Jaroslav Valoušek*, kteří ocenili význam VŠChT Pardubice a nynější Fakulty chemicko - technologické Univerzity Pardubice pro rozvoj vědy, chemických technologií, charakter regionu i města

s vyspělým chemickým průmyslem, v němž absolventi nacházejí uplatnění již po dlouhou řadu let. Na závěr vystoupil předseda České společnosti chemické *prof. Ing. Josef Horák, DrSc.*, který předal jmenovací listiny čestných členů zasloužilým pracovníkům České společnosti chemické, emeritním učitelům fakulty *prof. Ing. Antonínu Tocksteinovi, DrSc.* a *MUDr. Ing. Josefu Marholdovi, CSc.*

Poté děkan fakulty zakončil slavnostní zasedání slovy: "Magnificence, Spectabiles, Honorabiles, cives academici, vážení hosté, pozdravnými projevy, které jsme právě vyslechli, je program našeho slavnostního zasedání Vědecké rady Fakulty chemicko-technologické Univerzity Pardubice ukončen. Nezbývá než přát si, abychom se opět sešli za pět let u příležitosti půlstoletého jubilea. Přeji vám všem i celé akademické obci fakulty pevné zdraví a úspěchy ve vědecké i pedagogické práci. Naším milým hostům děkuji za účast.

Vivat, crescat, floreat facultas nostra.

Zasedání bylo zakončeno studentskou hymnou *Gaudeamus igitur*.

Výzkum a vývoj na vysokých školách

Stručný soubor informací o stavu v zahraničí a u nás navazuje na článek prorektora Univerzity Pardubice *Prof. Ing. Jaroslava Churáčka, DrSc.* "Perspektivy vědecké práce na Univerzitě Pardubice, který byl publikován ve Zpravodaji univerzity č. 1/1995 (str. 2 - 5).

V demokraticky vyspělých zemích se významná část výzkumu a vývoje provádí na vysokých školách. Významnost je dána počty pracovníků, kteří se zabývají výzkumem (a to i při redukčním přepočtu vědeckopedagogických pracovníků na pracovníky s plným výzkumným úvazkem), a objemem prostředků vynakládaných na výzkum. V řadě pramenů se uvádí, že ve vyspělých zemích se polovina výzkumu provádí na pracovištích podnikové sféry, čtvrtina na vysokých školách a čtvrtina na pracovištích zřizovaných a podporovaných státem, na pracovištích tzv. vládního sektoru.

Údaje v následujících tabulkách však ukazují, že uvedené rozdělení je velmi hrubé a rámcové. Existují značné rozdíly mezi jednotlivými zeměpisnými regiony i jednotlivými zeměmi. Tabulky byly zpracovány ze statistiky výzkumu a vývoje Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj - OECD (Main Science and Technology Indicators).

Tabulka 1

Podíly sektorů na užití celkových prostředků na výzkum a vývoj (%)

	Vysoké školy		Podniky		Vládní sektor		Soukromá nepodnikatelská pracoviště	
	1981	1993	1981	1993	1981	1993	1981	1993
Severní Amerika	15,1	16,0	71,0	78,7	9,1	6,4	3,8	0,8
Evropská unie	17,4	19,0	50,0	49,9	16,0	15,9	2,0	1,8
Asie - Tichomoří	18,2	14,7	58,3	65,8	10,8	7,5	2,3	2,6
OECD - celkem	16,6	17,1	65,8	67,5	15,0	12,7	2,6	2,9

Severní Amerika: USA, Kanada a od roku 1991 i Mexiko
Asie - Tichomoří: Japonsko, Austrálie, Nový Zéland

V podnikovém výzkumu a vývoji se spotřebovává více než polovina celkových prostředků na výzkum a vývoj. V zemích OECD se na vysokých školách v roce 1993 spotřebovalo více než 17 % z celkových prostředků vynaložených na výzkum a vývoj. Je to téměř o pět procentních bodů více, než bylo spotřebováno na pracovištích tzv. vládního sektoru. Přitom podíl v zemích Evropské unie je o něco vyšší než podíl v OECD jako celku, podíl Severní Ameriky naopak o trochu nižší. V období 1981 a 1993 podíl vysokých škol v OECD jako celku, Severní Americe i v Evropské

unii mírně vzrostl. Podíl v Asii - Tichomoří klesá. Sektor soukromých nepodnikatelských (nevýdělečných) pracovišť má malý význam.

Tabulka 2

Podíly sektorů na celkovém počtu výzkumníků

	Vysoké školy		Podniky		Vládní sektor		Soukromá nepodnikatelská pracoviště	
	1981	1993	1981	1993	1981	1993	1981	1993
Severní Amerika	16,1	14,7	71,0	78,1	9,1	6,4	3,8	0,8
Evropská unie	32,0	32,4	50,0	49,0	16,0	15,9	2,0	1,8
Asie - Tichomoří	28,6	24,1	58,3	65,8	10,8	7,5	2,3	2,6
OECD - celkem	24,2	23,0	61,2	65,7	11,8	9,0	2,8	1,6

Podíly počtu pracovníků výzkumu na vysokých školách na celkovém počtu výzkumníků s výjimkou Evropské unie mírně klesají. Z porovnání údajů v tabulkách 1 a 2 vyplývají logické a v podstatě očekávané závěry o nákladnosti výzkumu. Nejlevnější je zřejmě výzkum na vysokých školách.

Téměř čtvrtina výzkumníků v zemích OECD působí na vysokých školách a spotřebovává jen 17 % celkových finančních prostředků na výzkum a vývoj. Nejnákladnější je naproti tomu výzkum na pracovištích vládního sektoru. I tento fakt má svoji logiku. K vládnímu sektoru obvykle patří pracoviště základního výzkumu v nákladných vědních oborech (fyzika vysokých energií, výzkum kosmu, hlubokých struktur Země, výzkum moří a oceánů) a nákladná pracoviště tzv. obranného výzkumu.

Tabulka 3 uvádí data o vybraných zemích OECD. V tabulce jsou uvedeny ekonomicky nejsilnější země - země G7, země velikostí a tradicemi srovnatelné s Českou republikou a dvě země s méně rozvinutou ekonomikou - Řecko a Portugalsko.

Tabulka 3

Podíly vysokých škol na celkovém užití prostředků na výzkum a vývoj a na celkovém počtu výzkumníků ve vybraných zemích OECD

Země	Podíl financí		Podíl výzkumníků	
	1981	1992	1981	1991
USA	14,5	14,4	14,4	12,2
Japonsko	17,6	12,8	26,2	21,8
Kanada	27,0	26,6	45,1	41,2
Německo	15,6	16,6	22,8	25,8
Francie	16,4	15,5	38,2	32,5
Velká Británie	13,6	16,4	19,7	22,1
Itálie	17,9	20,3	47,5	43,9
Rakousko	32,8	32,4	45,5	45,3
Holandsko	23,2	25,7	31,5	32,1
Dánsko	26,7	22,7	38,5	34,3
Švédsko	30,0	27,6	38,0	43,2
Finsko	22,2	22,0	37,1	38,9
Řecko	14,5	33,8 ¹⁾	48,2	51,3
Portugalsko	41,8	43,7	51,8	63,6 ²⁾
OECD - celkem	16,6	16,3	24,2	23,0

1) změna metodiky

2) v roce 1989

Vysokoškolský výzkum má vysoké podíly na financích i počtu pracovníků jednak v průmyslově vyspělých zemích s tradičně vysokou úrovní vysokých škol, jakými jsou Kanada, Švédsko, Rakousko, ale i Itálie, jednak v zemích s málo rozvitým průmyslem, resp. s průmyslem málo náročným na výzkum a vývoj - Řecko, Portugalsko.

Relativně nízké podíly vysokoškolského výzkumu v USA, V. Británii a ve Francii jsou vysvětlitelné výrazně vyšším podílem výzkumných pracovišť vládního sektoru. Nízký podíl vysokoškolského výzkumu v Japonsku je dán zcela dominantní pozicí podnikových výzkumných pracovišť a patrně i dlouhodobým nedoceňováním základního badatelského výzkumu, který ve většině zemí OECD má významné místo právě na vysokých školách.

Obdobné údaje o České republice nejsou k dispozici. Metodika statistiky výzkumu a vývoje užívaná v OECD se v ČR zavádí teprve od roku 1995. To znamená, že první údaje budou k dispozici asi v polovině roku 1996. Pracovní skupina, vytvořená na základě dohody ministra školství, mládeže a tělovýchovy I. Pilipa a ministra, předsedy Rady vlády pro výzkum a vývoj I. Němce, připravuje "Analýzu vývoje a současného stavu výzkumu a vývoje v ČR". Nedostatek kvantitativních údajů vedl skupinu k tomu, že rozeslala velkému počtu pracovišť zabývajících se vývojem a výzkumem a vývojem dotazník o financování a pracovních výzkumu a vývoje. Dotazník je zjednodušenou aplikací metodiky OECD a byl zaslán i všem fakultám vysokých škol a samostatným vysokoškolským výzkumným pracovištím. Dosavadní výsledky (konec ledna 1996) ukazují, že:

- * statistika vstupů výzkumu a vývoje (finance, pracovníci) na vysokých školách je obtížná (metodické problémy dělení nákladů a pracovní doby na výzkum a vzdělávání). Potvrzují se zkušenosti OECD, že spolehlivé údaje o vysokoškolském výzkumu je možné získat až po několika letech metodického ujasňování ve spolupráci zástupců statistických orgánů a vysokých škol;
- * proces návratu výzkumu na vysoké školy v ČR bude obtížnější, finančně i časově náročnější, než se předpokládalo.

Vysoké školy se do roku 1989 na základě politických rozhodnutí soustřeďovaly především na pedagogickou vzdělávací činnost. Podíl vysokých škol na státním plánu rozvoje vědy a techniky byl nízký.

Současná podpora výzkumu na vysokých školách vychází ze zásad vlády pro oblast výzkumu a vývoje, schválených v roce 1994. MŠMT bude v roce 1996 podporovat výzkum a vývoj na vysokých školách v rámci:

a) pokračujících programů

- * Resortního výzkumu, který je zaměřen na rozvoj činností v působnosti ministerstva a na přípravu podkladů pro činnost ministerstva
- * Budování infrastruktury pro výzkum na vysokých školách (INFRA), jehož cílem je vytvořit podmínky pro využívání a přenos informací nezbytných pro výzkum a vývoj na vysokých školách.
- * Přístroje pro výzkum na vysokých školách (INSTRUMENT), jehož cílem je zlepšit přístrojové vybavení vysokých škol pro provádění výzkumu a vývoje a přispět ke zmírnění stávajícího zaostávání vysokých škol za úrovní vybavení jiných pracovišť výzkumu a vývoje v ČR.

b) nově vyhlášených programů

- * Posílení výzkumu na vysokých školách ("250), jehož cílem je vytvořit na vysokých školách nová výzkumná pracoviště s konkrétním výzkumným programem na dobu nejméně pěti let, ve kterých budou působit převážně mladí vědečtí pracovníci.
- * TEN - 34 CZ, zaměřený na komplexní řešení vysokorychlostní počítačové sítě v ČR, její napojení na zahraniční síť a na samostatné řešení aplikací vhodných pro vysokorychlostní síť. Základem stávající sítě je CESNET, propojující vysoké školy, pracoviště Akademie věd a některá další.

Na uvedené programy má MŠMT pro rok 1996 k dispozici přes 500 mil. Kč, z toho na program posilování výzkumu na vysokých školách 250 mil. Kč.

Vysoké školy se mohou uplatnit i v soutěžích na poskytnutí příspěvku v rámci:

a) dalších programů vyhlášených MŠMT

- * Rozšiřování výsledků výzkumu a vývoje (PREZENTACE)
- * Podpory projektům přijatých mezinárodními grémii do programů mezinárodní spolupráce (4. rámcový program EU, EUREKA, COST, aj.)

b) programů a soutěží vyhlášených jinými ústředními orgány státní správy a Grantovou agenturou České republiky.

Zvyšování podpory výzkumu na vysokých školách samozřejmě přináší problém objektivnosti rozdělování prostředků a problém hodnocení kvality výzkumu a vývoje. To by však byl námět na samostatný článek.

Ing. František Hronek, CSc.
MŠMT ČR, odbor výzkumu a vývoje

DOPRAVÁCI STUDUJÍ I V DŮCHODU

S velkým zájmem bylo dopravní veřejností přijato otevření **Univerzity třetího věku**, která v uplynulém školním roce zahájila svou činnost na **Dopravní fakultě Jana Pernera Univerzity Pardubice**. Zaměření studia odpovídalo akreditovaným studijním oborům na fakultě s tím, že předměty výuky byly vybrány tak, aby pokrývaly oblasti vědy i praxe, ve kterých došlo v posledních letech k výrazným změnám.

Posluchači studující směr **technologie a management** v železniční dopravě se tak mohli seznámit s poznatky v teorii dopravy, dopravní logistice, informatice a vybraných problémů managementu v dopravě. Se zájmem studovali i otázky spojené s budováním nových přepravních a dopravních systémů. Společně s posluchači směru železniční dopravní technika měli možnost navštěvovat přednášky vztahující se k životnímu prostředí a jeho ochraně.

Ve studijním směru železniční **dopravní technika** měli posluchači možnost se seznámit s novými přístupy k budování železniční dopravní infrastruktury, novými hmotami a materiály, používanými v železničním provozu a systémem sledování spolehlivosti a využitím diagnostiky v dopravě.

Studium absolvovalo 20 posluchačů, z nichž nejstarším bylo 86 let. Celkový věkový průměr všech posluchačů byl 69 let. Společně s promočním aktem absolventů denního a dálkového studia na Dopravní fakultě Jana Pernera bylo dne 11. července letošního roku i absolventům předáno osvědčení o úspěšném absolvování Univerzity třetího věku.

Zkušenosti, získané s přípravou a organizací studia byly využity při přípravě dalšího běhu, jehož **zahájení se uskutečnilo dne 20. října** t.r. na Vzdělávacím a informačním pracovišti DFJP UP v Praze. Celková délka studia byla upravena na 2 roky (4 semestry) tak, aby bylo možné lépe provázat jednotlivé předměty výuky od obecných znalostí po specifické problémy. Organizace studia byla přizpůsobena tak, aby všichni posluchači měli možnost navštívit všechny přednášky. Výuka je každý pátek dopoledne v rozsahu vždy 2 x 2 hodiny. Předmětem výuky je 6 temat pokrývajících profil DFJP, zejména vybrané kapitoly z operační analýzy, informační diagnostické systémy jako součást logistických řetězců, systémy řízení jakosti, management a otázky evropské integrace a evropské dopravní politiky. Velký zájem je i o problémy vývoje dopravní infrastruktury u nás a ve světě.

Dosavadní poznatky, získané z průběhu výuky této mimořádné formy studia, potvrdily, že o toto studium je zájem, a to nejen ze strany posluchačů, ale i přednášejících, kterým se dostává nových podnětů od těch, kteří v daném oboru celý život pracovali a dnes, s odstupem času mohou posoudit míru využití poznatků a jejich praktické využití v odborné práci. Skutečnost, že přednášející věnují přípravě přednášek i příslušných písemných materiálů mimořádnou pozornost, svědčí o respektu, který v této formě studia vládne navzájem. Kromě přínosů pro bezprostřední pedagogický proces je Univerzity třetího věku jednou z výrazných forem propagace Univerzity Pardubice a její Dopravní fakulty Jana Pernera.

Ing. Milena Foglarová, vedoucí VIP DF JP Praha

Zapojení České republiky do nadnárodních programů distančního vzdělávání

1. Úvod

Distanční vzdělávání je termín, který byl přijat pro označování studia, které je charakterizováno oddělením výukového procesu od vlastního učení a propracovaným způsobem organizace studia. Základním odlišujícím faktorem od dříve užívaného termínu dálkové studium je vyšší míra samostatnosti studenta při studiu a vyšší nároky na výukové materiály, které je třeba koncipovat tak, aby je student byl schopen nastudovat bez pomoci učitele. Studium, jehož součástí jsou běžně koncipované přednášky a výukové materiály pro dálkové studium, nelze označit za distanční.

Semináře a konzultace jsou organizovány u distančního studia proto, aby student měl možnost získat informace jak pokračovat ve studiu, kde čerpat informace, získal přístup k multimediálnímu vybavení a interaktivním výukovým pomůckám a mohl využít socializačního efektu práce ve skupině. Zásadně zde však neprobíhá výuka! Učitel tedy v distančním vzdělávání nevyučuje, výuka je tvorba výukových materiálů, proces učení je oddělen. Argument některých učitelů, že naši distanční studenti vyžadují přednášky, neobstojí, protože je tento stav způsoben nedosta-

tečností výukových materiálů, které neumožňují se látku naučit samostatně.

Pro distanční vzdělávání je někdy také užíván termín "open". Pochopení rozdílu mezi "distančním" a "open" je poměrně snadné, uvážíme-li, že pojem "distanční" vyjadřuje formu studia (tedy technologii) a pojem "open" je výrazem vyjadřujícím přístup ke vzdělání. Presenční výuka pak jen teoreticky může probíhat v "open" režimu, neboť je determinována časovým omezením. Na druhé straně však není pravda, že každá distanční výuka je "open". Už pouhé zavedení přijímacích zkoušek nebo požadavku na předchozí vzdělání je omezením, které neumožňuje označit takové vzdělávání jako "open". Setkáváme-li se s termínem ODL (Open Distance Learning - česky snad všem přístupné učení na dálku), znamená to, že se do tohoto studia může hlásit kdokoli a může ho studovat nezávisle na čase a místě.

Ještě pár poznámek k termínu "Flexible Learning". Tímto termínem se označuje výuka, která obsahuje prostředky, které umožňují studentovi získat přístup ke vzdělání a tréninku, který vyhovuje jeho potřebám a očekáváním (flexible learning = a means of making possible for learners to gain access, to education and training provision tailored to their needs and aspiration).

Toto termínové vymezení je naprosto nezbytné proto, aby bylo v dalším textu jednoznačně a jasně rozumět, čeho se zapojení ČR do nadnárodních programů distančního vzdělávání vlastně týká.

2. Tendence a příčiny rozvoje distančního vzdělávání v Evropě

Přestože první zprávy o oddělení výuky od učení se objevují již v první polovině minulého století (1840 Velká Británie), je nepopíratelně patrné, že impuls k rozšíření školské nabídky o distanční formu je důsledkem ekonomického tlaku na zajištění kvalifikace po celou dobu života jedinice jako jeden z nástrojů zabezpečení konkurenceschopnosti národních ekonomik. Právě z tohoto důvodu vznikly v sedmdesátých letech první distanční univerzity ve Velké Británii, Španělsku a Německu. Vedle evropských zemí stojí za zmínku Jihoafrická republika (1946), Izrael (1974), Kanada (1975), Austrálie (1977), Kostarika (1977), Venezuela (1977) nebo Japonsko (1978). Důsledná a silná podpora státu vedla k vytvoření plnohodnotných akreditovaných univerzit, což

byla základní podmínka pro zrovnoprávnění distanční formy studia s denní. Postupem let došlo k založení institucí zabývajících se distančním vzděláváním v řadě dalších zemí a v roce 1982 byla vytvořena Mezinárodní rada pro distanční vzdělávání (International Council for Distance Education - ICDE) transformací z Rady pro korespondenční studium (založeno 1938).

Open Distance Learning se tedy dostalo do popředí zájmu ekonomů a politiků, neboť vzdělaný a trvale se vzdělávající národ je schopen dosáhnout nejenom větší konkurenceschopnosti v mezinárodní hospodářské soutěži, ale současně i vyšší životní úrovně svých obyvatel.

Pokrok v komunikačních médiích a překotný rozvoj výpočetní techniky způsobil informační explozi a současně otevřel dříve netušené možnosti přenášení informací pro výukové potřeby. Interaktivní počítačové hry jsou mementem pro vzdělávací instituce, protože je od nich pouze krůček k interaktivním vzdělávacím programům. Vedoucími zeměmi v produkci počítačových her jsou USA a Japonsko. Budou (nebo spíše již jsou) tedy prvními zeměmi, pro které je nabídka výukového softwaru samozřejmostí. Pomocí www se tak otevírají možnosti přístupu k informacím takřka komukoli. Již dnes cirkulují volně sítí www výukové programy Open Univerzity, týkající se přípravy projektů distančního vzdělávání.

Rychlost USA a Japonska, s jakou adaptovaly výpočetní techniku pro potřeby distanční výuky, vedla k obavám Evropy o vlastní identitu vzdělávání. Z tohoto důvodu se v roce 1991 objevuje "Memorandum Evropského společenství k distančnímu vzdělávání" (Commission Memorandum on Open Distance Learning in the European Community). Evropské distančně vzdělávací instituce se sdružují pod záštitou Evropské unie do řady institucí (EDEN, EADTU, EOUN atd.) a vytváří evropská studia, síť evropských studijních center a široce diskutují o podobě a obsahu společných studijních programů. Demokratické procesy ve střední a východní Evropě umožnily rozšířit dimenzi Evropy dále na východ a obohatit ji o řadu dalších kulturních, politických a historických aspektů.

*doc. Ing. Jan Lojda, CSc. MBA
Vysoké učení technické v Brně,*

Vedoucí centra dist. vzdělávání při VÚT v Brně

Den otevřených dveří na DFJP

V pátek 16. 2. 1996 před 10 hod. bylo v prostorách kongresové haly, zvláště však ve velkém sále rušněji, než je obvyklé v období zkouškovém. Především zájem, ale i zvědavost přivedla letošní maturanty i další zájemce o rozšíření svých znalostí na Dopravní fakultu Jana Pernera.

Každoroční, již v pořadí třetí Den otevřených dveří prokázal, že zájem o studium na DFJP je opět vyšší než je její stávající kapacita a tento trend má vzrůstající tendenci, což dokazuje účast více než 250 zájemců. Všichni se do velkého sálu ani nevešli.

Účastníci byli přivítáni vedením fakulty v čele s děkanem Prof. Ing. Hynkem Šertlerem, DrSc., který v úvodním slově seznámil přítomné s historií, současností i budoucími záměry fakulty. Vedoucí profilových kateder přiblížili své studijní obory, byl zde vysvětlen smysl a význam vyššího dopravního vzdělávání a uplatnění absolventů v praxi. Všem, kteří se ve velmi věcné diskusi přihlásili s jakýmkoliv dotazem, odpovídali přímo nejpovolnější odborníci fakulty, takže bylo možné vysvětlit či doplnit informace získané ve výtisku Informace o studiu na DFJP nebo Infor-

mace o DF JP a Nadaci JP. Otázky se týkaly především přijímacího řízení, dotazů na konkrétní studijní obory, forem studia, nákladů na studium, možností ubytování atd. Početní převaha chlapců nad děvčaty, zajímavých se o toto studium není neobvyklá vzhledem k technickému zaměření, přesto však přišlo "okouknout" prostory a pedagogický sbor nemálo odvážných dívek. Nejen ony, ale i všichni ostatní si měli možnost po skončení úvodního setkání

prohlédnout přednáškové místnosti, učebny (i počítačové) a katedry.

Považujeme si toho, že přišli uchazeči o studium na naší fakultě v tak hojném počtu a věříme, že nejen DF JP, ale i Univerzita Pardubice zanechala v přítomných Dne otevřených dveří dojem důstojného a nepostradatelného článku rozvíjejícího se dopravního vysokého školství naší republiky.

Jiří Pik
technik pro rozvoj DFJP

Zpravodaji odpovídá prof. Zahradník

Prof. Zahradník na konferenci FCHT

1. Pane profesore, jaký je Váš názor na postavení české vědy ve světě a její perspektivy dalšího rozvoje?

Dovolte, abych pootočil prvou část první otázky - jaké je postavení určitých (vybraných) týmů, skupin a ústavů ve (vědeckém) světě?

Odpovídám: dílem dobré a dílem velmi dobré. Přitom mám na mysli široké spektrum tematik od informatiky, obecné teorie relativity a kvantové chemie přes části chemické syntézy (např. borany a farmaceutická chemie), molekulovou genetiku, vybrané části fyziologie a lékařství až po kmenologii, masarykologii a dějiny umění. Tento výčet by bylo snadno možné rozšířit o desítky dalších oblastí; o všech platí, že jsou známy a respektovány v desítkách významných laboratořích po celém světě.

Pokud jde o druhou část první otázky, mám pocit, že to dalekosáhle závisí od úrovně, elánu, cílevědomosti a solidnosti vědecké komunity. Jen vskutku kvalitní komunita dokáže přesvědčit výbory parlamentu a vládu, pokud jde o rozpočtové prostředky, a reprezentanty průmyslu, pokud jde o další finanční zdroje. Bez růstu těchto prostředků by výrazná prosperita vědy (kterou ČR ke svému zdaru naléhavě potřebuje) nastala jen stěží.

2. Jakým způsobem by se podle Vás mohla dále rozvíjet spolupráce vysokých škol a akademií?

Posilovat to, co v zásadě dobře známe. Nejlepší reprezentanty vědeckého mládí z AV zvat k učitelské činnosti na vysokých školách, používat pracovišť AV více pro různé formy badatelství, při dočasném uvolnění vysokoškolských učitelů všech stupňů ("sabbatical") a konečně tam, kde to má skutečně smysl, vytvářet společná pracoviště té kvality, jakou má naše společné pracoviště na Univerzitě Pardubice.

3. Jaké jsou Vaše dosavadní zkušenosti ze spolupráce s Univerzitou Pardubice?

Moje zkušenost se týká především Fakulty chemicko-technologické a je dobrá, takřka učebnicová. Přesto cítím, že ne všech možností bylo dosud využito. A tak, snad, se máme na co těšit.

Prezident Nejvyššího kontrolního úřadu ČR na univerzitě

Již dvakrát navštívil naši univerzitu prezident Nejvyššího kontrolního úřadu České republiky JUDr. Lubomír Voleník. Ani v jednom případě se nejednalo o pouhou zdvořilostní návštěvu. Součástí pobytu, který zajišťovala Fakulta ekonomicko-správní, bylo totiž vždy přednesení přednášky nejen pro studenty, ale též další zájemce. Zatím tu poslední s názvem "Kontrolní funkce v systému veřejné správy" proto ve zcela zaplněné posluchárně vyslechli spolu s posluchači a vedoucími činiteli školy také zástupci některých státních orgánů, hospodářských subjektů i bankovních institucí. O projeveném zájmu svědčily doslova desítky podaných písemných dotazů. Jelikož z časových důvodů nemohly být všechny zodpovězeny, bylo dohodnuto, že JUDr. L. Voleník zpracuje ke kontrolní problematice studijní text, jenž bude vydán ekonomicko-správní fa-

JUDr. Voleník při přednášce

kultou pro potřeby výuky i širší veřejnosti.

Vedení fakulty současně zorganizovalo setkání předsedy Nejvyššího kontrolního úřadu s primátorem města ing. Liborem Slezákem a přednostkou okresního úřadu JUDr. Drahošlavou Bartoškovou. Za spoluúčasti rektora a kvestora univerzity proběhlo v areálu vysokoškolské menzy. Pobyt JUDr. Lubomíra Voleníka v Pardubicích potom uzavřela více než dvouhodinová prohlídka výstavy a stálé expozice Východočeské galerie, uskutečněná za přítomnosti její ředitelky PhDr. Hany Řehákové.

Na závěr dodejme, že vedení univerzity i Nejvyššího kontrolního úřadu chce v navázané spolupráci pokračovat, a proto se již projednávají její další formy.

PhDr. Miloš Charbuský, CSc.

Seminář - Etika podnikání a managementu

doc. Roudný na semináři Etika v podnikání

Pracovní dvoudenní seminář Etika podnikání a managementu uspořádala ve dnech 7.-8. února 1996 Fakulta ekonomicko-správní. Semináře se zúčastnili zástupci českých vysokých škol i ze Slovenska, rovněž tak vedoucí pracovníci průmyslu. Přednesené příspěvky se proto zabývaly jak významem výuky etiky zejména na ekonomických fakultách, tak ve vlastním managementu a podnikání. V předložených referátech i v navazující diskusi zazněla sice rozdílná východiska autorům, nikoli však protichůdná. Nutnost respektování etických principů, ať již třeba na kapitálovém trhu nebo v inženýrsko-dodavatelské organizaci, nebyla rozhodně zpochybňována, ba naopak. Stejně tak byl nejen vysokoškolskými pedagogy zdůrazňován význam výuky etiky, přestože na její metodologické pojetí i formy zařazení do výuky byly různé názory. Případní zájemci se budou moci s přednesenými referáty seznámit ve sborníku, který je připravován k tisku. K dispozici jsou již skripta Etika managementu a podnikání autorů M. Assenmacherové, Z. Dytřta, J. Skipaly a J. Volejníkové, vydaná Fakultou ekonomicko-správní v Pardubicích.

PhDr. Miloš Charbuský, CSc.

POMNÍK T.G. MASARYKA

Na náměstí Čs. legií v Pardubicích, kde sídlí od roku 1950 Fakulta chemicko-technologická, byl v roce 1928 odhalen pomník prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Iniciativa k postavení tohoto pomníku vzešla od pardubických občanů již počátkem dvacátých let, ale trvalo to až do roku 1928, než se shromáždilo dostatečné množství peněz a pomník mohl být zbudován. Autorem bronzové sochy o výšce 4,5 m byl sochař Otakar Španiel, známý více jako autor četných medailí a např. též československé korunové mince, která byla platidlem našeho státu v letech 1953-1992.

Španielův pomník neměl bohužel dlouhého trvání a v roce 1940, kdy Němci potřebovali ušlechtilé kovy pro svou válečnou mašinerii, byla bronzová socha TGM odvezena z Pardubic a už se více nenašla. Snahy po obnovení pomníku TGM v krátkém období demokracie po roce 1945 a stejně tak v období "pražského jara" v roce 1968 neuspěly, naopak v roce 1974 došlo ještě k odstranění cenného podstavce z mrákotínské žuly, který přetrval válku i padesátá léta, nepřetrval však "normalizační" období. Na příkaz tehdejšího primátora města Ing. Jindřicha Klimeše pracovníci Plynostavu podstavec rozebrali a z větší části jej odvezli

náměstí Čs. legií

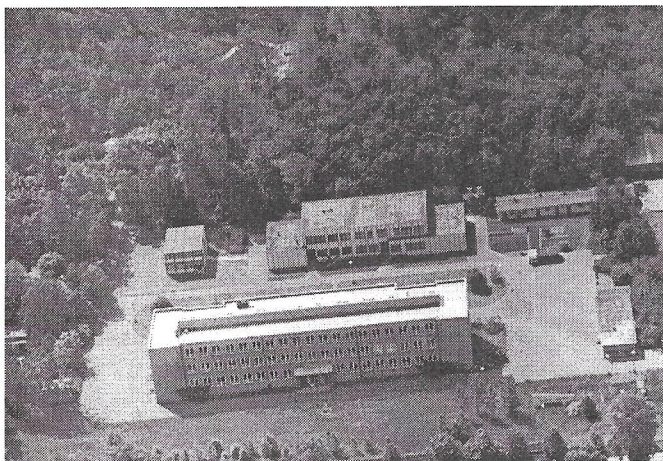
na skládku do Mikulovic. Po "sametové revoluci" v roce 1989 byla na místo pomníku osazena pamětní deska, pomník se však až dosud obnovit nepodařilo.

Proto Klub Univerzity Pardubice spolu s pardubickou odbočkou Masarykovy společnosti uspořádaly v úterý 31. ledna 1996 besedu o historii pomníku TGM a možnostech jeho obnovení. PhDr. Jiří Kotyk v úvodu seznámil přítomné s pohnutou historií pomníku TGM a zároveň s některými zachovanými dokumenty souvisejícími s jeho historií. Členům Masarykovy společnosti se podařilo nalézt alespoň sádrový model původní sochy, který je deponován v Městském muzeu v Jaroměři, odkud rodina umělcova pochází. Tento model je 118 cm vysoký a mohl by být použit pro zhotovení sádrové formy pro odlití sochy nové.

Účastníci besedy se shodli na tom, že by bylo žádoucí završit dosud neúspěšné snahy o obnovu pomníku, a obrátili se proto na přítomné členy pardubického zastupitelstva o podporu města v této záležitosti. Následně pak 6. února 1996 pardubické zastupitelstvo na podnět doc. Ing. Ladislava Koudelky, DrSc. z ODS a PhDr. Jiřího Kotyka z KDU-ČSL schválilo záměr obnovit pomník TGM do roku 1998 a doporučilo Radě města Pardubic, aby byla vytvořena komise, která by řešila technické otázky související s obnovou sochy. Obnovení sochy TGM považují členové Klubu Univerzity Pardubice za významný kulturní počín pro město a jako připomínku odkazu demokratických a humanistických tradic T.G. Masaryka pro budoucí pokolení občanů českého státu.

*doc. Ing. Ladislav Koudelka, DrSc.
za Klub Univerzity Pardubice*

Ruští vědci o výbušninách

Technologický pavilon univerzity v Doubravících

Na základě jednání vedoucího katedry teorie a technologie výbušnin v černogolovské pobočce Institutu chemické fyziky byl dohodnut přednáškový pobyt profesorů Manelise a Dremina na Katedře teorie a technologie výbušnin (KTTV) Fakulty chemicko-technologické Univerzity Pardubice. Stáž byla realizována ve spolupráci s vedením Výzkumného ústavu průmyslové chemie (VÚPCH) akciové společnosti Synthesia. KTTV s VÚPCH tím zahájila nový společný program realizace přednáškových pobytů špičkových zahraničních

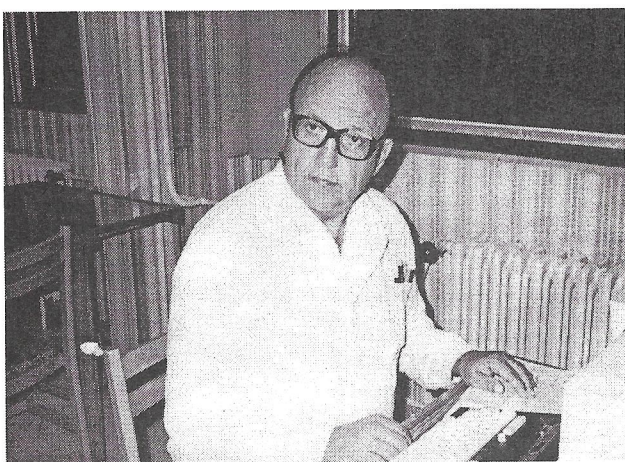
specialistů a vědeckých pracovníků na KTTV. Po prosincové návštěvě ruských vědců následoval v březnu pobyt britských odborníků z Defence Research Agency (dr. Adam Cumming a dr. Peter Leach) a taktéž v březnu konaná přednáška dr. Freda Volka, zástupce ředitele Fraunhofer Institute für Chemische Technologie, Pfinztal, Německo.

O návštěvě odborníků z Velké Británie a Německa budeme čtenáře Zpravodaje informovat v příštím čísle, nyní krátce o pobytu ruských vědců. Prof. Dremin se ve své přednášce zabýval teorií detonace, přičemž diskutoval rozdílnost různých teorií detonace a komentoval výsledky posledních výzkumných prací v této oblasti, k nimž rozhodující měrou také přispěl. Prof. Manelis se zaměřil na kinetiku a termochemii tepelného rozkladu komponent aplikovaných ve vývoji ekologicky bezpečných pevných propelentů. V rámci semináře byly diskutovány možnosti další spolupráce Institutu chemické fyziky a KTTV, především v konzultační oblasti a využití přístrojové techniky.

O zájmu veřejnosti svědčí, že vedle účastníků z FCHT a VÚPCH byli přednáškám přítomni také odborníci z Muničního úřadu Armády ČR, společnosti Prototypy, Armády SR a VVÚBP Bratislava.

*doc. Ing. Svatopluk Zeman, CSc.
vedoucí katedry teorie a technologie výbušnin*

Vzpomínka na doc. Ing. Igora Čepčianskeho, CSc.

Náhle a nečekaně, po více než čtyřicetileté pedagogické a vědecké práci na naší vysoké škole, opustil dne 15. listopadu 1995 naše řady náš kolega a kamarád Igor Čepčiansky. Odešel člověk plný optimismu a elánu, člověk s pestrými plány do práce a do života.

Doc. Čepčiansky se narodil 27. 11. 1929. Inženýrský titul získal v roce 1953 na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. V témže roce nastoupil jako asistent na Katedru barviv a textilu na Vysoké škole chemicko-technologické v Pardubicích. Od roku 1960 až do konce svého života pak učil na katedře technologie organických látek na naší vysoké škole. V roce 1990 se habilitoval a byl jmenován docentem pro obor organická technologie.

Igor Čepčiansky byl výborným a zanáčným pedagogem a vědeckou osobností v oboru organických barviv. V této oblasti publikoval řadu významných prací a výzkumných zpráv. Mimořádný ohlas i v zahraničí mají jeho práce o fotodegradaci organických barviv. Těmito pracemi založil u nás školu o fotochemii barviv, na jejímž základě se tento obor dodnes rozvíjí. Vychoval mnoho chemiků, z nichž někteří jsou nyní pedagogy na vysokých školách, mnozí zastávají významná místa v chemickém průmyslu.

Doc. Ing. I. Čepčiansky, CSc. byl výborným učitelem, kolegou i přítelem. Zůstane trvale v našich vzpomínkách.

Za vše, co vykonal pro rozvoj naší školy, pro výchovu generací chemiků a pro celou českou chemii, budiž mu vzdán dík. Čest jeho památce.

Miloš Nepraš

KONTAKT '96

Prezentace CHZ Sokolov, a. s.

Studentská organizace AIESEC Pardubice působící při zdejší univerzitě uspořádala ve středu 20. března 1996 v Kongresové hale druhý ročník projektu KONTAKT '96. Jeho cílem je umožnit studentům lepší orientaci na trhu práce a získat zaměstnání, diplomovou práci, stáž, osobní kontakty... Zúčastnili se jej představitelé 8 firem (Chemické závody Sokolov, Procter&Gamble, České dráhy - divize dopravní cesty a divize obchodně-provozní, Investiční a poštovní banka, Karosa Vysoké Mýto, Synthesia, Lesy ČR a VČE) a přibližně 170 studentů převážně z FES a z DFJP (pro FChT byl na podzim loňského roku speciální Chemkontakt '95).

Tato akce byla koncipována do dvou částí. Dopoledne od 9 hodin proběhla úvodní prezentace všech zúčastněných firem a odpoledne zástupci jednotlivých společností vedli osobní pohovory se studenty. Posluchači pátých ročníků si především zjišťovali možnosti nástupu do zaměstnání po absolvování školy, studenti nižších ročníků se zajímali o nabídky témat diplomových prací, o prázdninové stáže, o další spolupráci během studia. KONTAKT '96 se setkal s velkým ohlasem jak ze strany studentů, tak firem.

Dalším projektem, který AIESEC Pardubice v současné době dokončil, je CHEMKATALOG '96. Jedná se o brožovanou publikaci určenou pro studenty Fakulty chemicko-technologické. V tomto katalogu jsou zastoupeny např. výzkumné ústavy (Výzkumný ústav anorganické chemie Ústí nad Labem, Výzkumný ústav pro farmacii a biochemii), papírný, chemické podniky (Spolana Neratovice, Chemopetrol Lit-

vínov, Synthesia, Kaučuk Group, Silon Planá nad Lužnicí, Vertex Litomyšl a další) - celkem 23 firem. Dále publikace obsahuje informace o postgraduálním studiu, o stážích ve Škoda, automobilová a. s., o možnostech získání titulu M.B.A. v Českém manažerském centru v Čelákovcích a u Nadace Open University v České republice. Spektrum firem bylo zvoleno záměrně, aby si student mohl vybrat budoucího zaměstnavatele podle svých představ.

V těchto dnech bude CHEMKATALOG '96 předán diplomantům prostřednictvím jednotlivých kateder a v září ho obdrží studenti u zápisu do pátého ročníku.

Tradičním celorepublikovým projektem AIESEC je KATALOG PODNIKŮ. V březnu byl distribuován studentům pátých ročníků tzv. mezikatalog, což je Katalog podniků v elektronické podobě na disketě. Tištěnou podobu

dostanou studenti opět v září při zápisu do pátých ročníků na Fakultě ekonomicko-správní a Dopravní fakultě Jana Pernera.

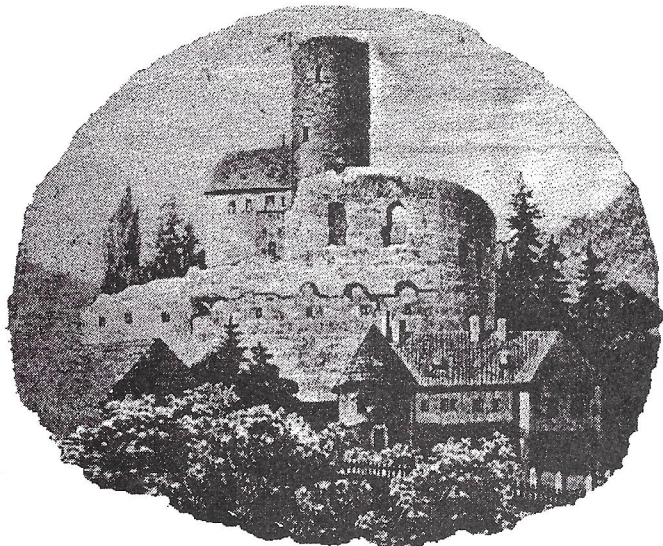

První stupínky ke kariéře . . .

V současné době je ze strany studentů velký zájem o "VZDĚLÁVACÍ CYKLUS". Jedná se o semináře, které vedou odborníci z praxe např. dr. Klamta, dr. Vrátná, mgr. Kučera či ing. Nagyová. Celý cyklus sedmi sezení je zaměřen především na prohloubení psychologických dovedností (asertivita, mezilidská komunikace, presentation skills,...).

Za AIESEC Pardubice
Martina Špatenková

Hrady Falkuštejn a Svojanov, aneb jeden z příběhů z českých dějin (1)

Každý, kdo je jen trochu obeznámen s dějinami českého středověku, spojí si první jméno se Závišem z Falkenštejna, je-li obeznámen zejména s východočeskými hrady, zná hrad Svojanov. Jak spolu tato dvě slova a tyto dvě lokality souvisí?

Musíme se v mysli přenést do třináctého století. Je to doba, kdy ve střední Evropě, v českém království a v sousedních německy mluvících zemích, probíhal převratný dějinný proces, a kdy se - po půli třináctého století - měnila po více jak sto let ustálená politická situace ve Svaté říši římské.

Oním dějinným procesem byla agrárně městská revoluce, i když její počátky byly položeny mnohem dříve, již ve století dvanáctém.

Tu změnu politické situace způsobila na jedné straně vymření rakouských Babenbergů, na druhé straně zdánlivě spletitá orientace německé dynastie Štaufů na ovládnutí Itálie a posléze i pád této dynastie. Souběh a křížení těchto dějinných linií umožnilo dynamický vstup českých Přemyslovců do střeoevropské politiky, ale také - v Německu i v Českých zemích - růst hospodářské základny šlechty, a zejména v Českých zemích její rovněž dynamickou snahu podílet se více než dosud na mocenské politice uvnitř země, jak v království, tak v markrabství.

Z politických poměrů výtěžil nejvíce v té době již jediný syn krále Václava I., Přemysl. Věkově nerovným sňatkem získal z dědictví po Babenbercích Dolní Rakousy a část Štýrska, po šesti letech v roce 1260 pak druhou válkou s uherským králem Belou IV. Štýrsko celé.

Deset let poté, byť opět ne bez války, opanoval i Korutany. Na východním pomezí Svaté říše římské vznikl tak útvar, s nímž bude na dlouhou dobu nutno počítat, a o jehož části se budou v nejrůznějších dějinných peripetiích - potýkat Přemyslovcí, Habsburkové a Lucemburkové.

První střet Přemysla II. s Rudolfem z Habsburgu se odehrál v roce 1276. Druhý, v němž český král ztratil život, v roce 1278.

Obraz Přemysla II. je v našem historickém povědomí poněkud zjednodušen. Zakladatel měst, tvůrce velkého teritoria, bojovník hrdinně umírající na Moravském poli.

Jaksi uniká, že rovnováhu ve svých teritoriích udržoval rukou železnou, a že se v centralisaci své panovnické moci vlastně stavěl proti dějinné tendenci, proti zárodečným projevům stavovského státu. To mu nemohlo nevynést napjatý poměr ke šlechtě. Třecí plochy jsou zdrojem konfliktů, jejich katalysátorem jsou krisové situace, a není v dějinách krisovější situace, než válka.

Ve válce s Rudolfem z Habsburgu v roce 1276, v okamžicích, kdy Přemysl II. stál s vojskem v poli proti tomuto německému králi, se v Čechách proti Přemyslovi vzbouřila skupina šlechty. Jedním z vůdců povstání byl Záviš z Falkenštejna, erbem muž z rodu jihočeské pětিলisté rúže.

Dominus Zawissius de Valkensteyn, jak jej jmenuje listina krále Václava II. z roku 1285, užíval predikátu po hradu Falkenštejnu - psaném ovšem tehdy i dnes Falkenstein v Horních Bavorech. Hrad leží jihovýchodně od Pasova, na území dnes rakouském, asi pět kilometrů od hranic Rakouska s Německem.

Hrad Falkenstein a k němu hledící statek - mohlo to být tři až deset vesnic - získal Záviš patrně z dědictví po matce; nejen Vítkovci, ale mužští členové i jiných českých rodů si brali za manželky dcery cizího jazyka a dcery naopak za cizí velmože provdávali.

O rodovém vztahu k Falkensteinu svědčí Závišova pečeť z roku 1272. Je eponymní, Záviš na ní má ve štítě jako erbovní znamení jak vítkovskou rúži po předcích, tak sokola po hradu Falkensteinu (novohornoněmecky der Falke = sokol; středověkou latinou falconarius = sokolník). Predikátu po hradu Falkensteinu užíval Záviš po celý život.

Vidět hrad Falkenstein je zážitkem i poučením zároveň. Jednak je tu přírodní rámeček, jímž je hluboké údolí říčky Ranna, vlévající se níže do Dunaje. Strmé svahy údolí jsou pokryty hustým lesem a křovím, příroda působí nedotčeným dojmem, nalézt hrad skrytý v lese u málo užívané pěšiny není nijak snadné. Nám tak samozřejmě turistické značení tu není.

Porost je tu ovšem dnes, ale tehdy, ve třináctém století, za časů Závišových, muselo být okolí hradu porostu zbaveno, aby se nikdo nepozorován nemohl k hradu přiblížit. A protože kamenné prostory každého hradu spotřebovaly mnoho topiva, aby se v nich vůbec dalo žít, začalo odlesňování již se stavbou hradu a bylo udržováno a rozšiřováno po celou dobu jeho užívání. Dnešní porosty okolo hradních zřícenin jsou původu pozdějšího.

Hrad Falkenstein, vchod do věže (snímek J. Teplý)

Hrad Falkenstein je situován na nepravé ostrožně, na terénním výstupku nad údolím říčky. V dispozici jsou dosud patrné stopy vnějšího opevnění, příkopu a valu, jenž nesl kamennou, nebo spíše, protože stopy po zdi nejsou, dřevěnou palisádu.

Jádrem hradu je kulatá románská věž bez paláce. Vchod ve výši druhého podlaží je sklenut románským obloukem, nad ním je nadpraží (překlad), pod ním otvor, jímž byl ovládán padací můstek, jehož točnice vyčnívají u pat ostění jako krákorce.

Na vzdálenost délky můstku stála před věží dřevěná konstrukce. Překonal-li útočník vnější opevnění, dřevěná konstrukce se buď včas rozebrala, nebo spálila, a obráncům jako poslední útočiště zbývala věž. Útočník neměl před sebou přímý přístup v úrovni terénu, a nadto byla jeho činnost ztížena působením obránců z dřevěného podsebití obíhajícího věž. Nad vchodem bylo toto podsebití zesíleno kamenným arkýřem.

Vodu na nějakou dobu obránci měli. Studna sice uvnitř věže není, ale střecha sbírala dešťovou vodu, jež byla sváděna pěti podlažími dolů do sklepní cisterny vytesané ve skále.

Nejpřitažlivější na Falkensteinu je, že uchoval bez výrazných pozdějších stavebních zásahů jednoduchost románského hradu tvořeného pouze věží. U nás je hradů tohoto typu dochováno bez pozdějších zásahů opravdu poskrovnu. Valnou většinou najdeme hrady doplňované a přestavo-

vané, zejména oku laika stírají tyto přístavby původní podobu. K Falkensteinu lze, ale jen do jisté míry, přirovnat hrad Vildštejn nad Sečskou přehradou. S tím ovšem, že věžovitá stavba na centrální skalce není uchována vůbec, prakticky zbývá jako čitelná pouze hradní dispozice. Na Moravě je jako nepřestavovaný hrad dochován - ve zřícenině ovšem - Bukov u Dolní Rožínky, pochází asi z poloviny třináctého století. Typologicky je to ovšem hrad zcela jiný, bergfritový hrad s věží v čele a za ní stojícím palácem. Ten, ani nepatrných stopách, na Falkensteinu nenalezneme.

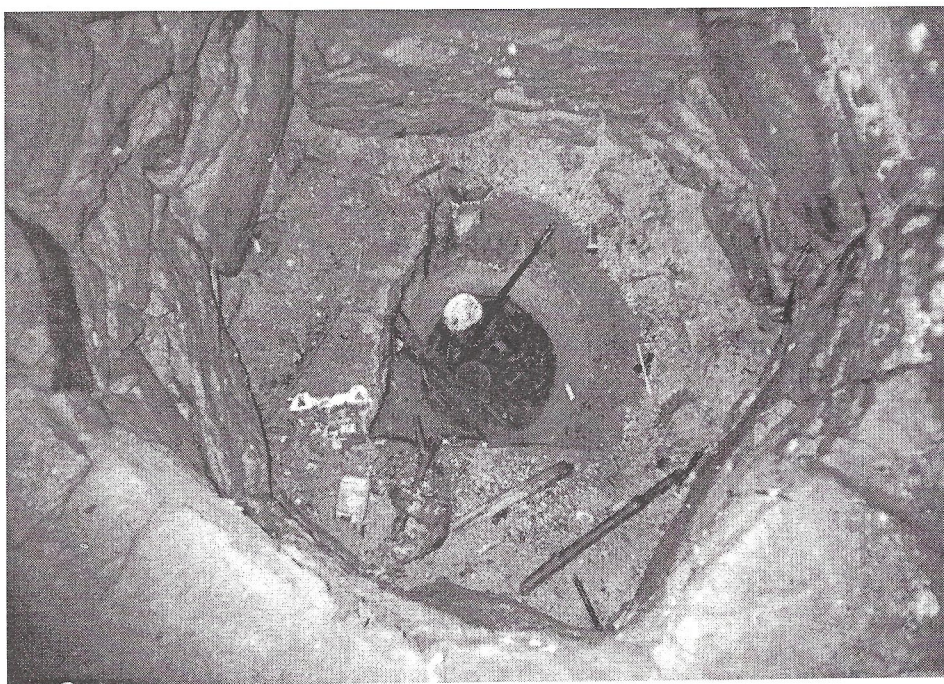
Po povstání v roce 1276 se Záviš z Falkenštejna odchodem ze země vyhnul pronásledování, statky jeho a jeho bratří i statky jiných Vítkovců ale propadly královskému záboru. Jiný vůdce povstání, Boreš z Rýzmburka, skončil patrně na popravišti.

V roce 1278 přišla druhá válka, smrt krále na Moravském poli, okupace Čech švagrem Přemyslovým Otou Braniborským a Moravy Rudolfem Habsburským, zjetí královny Kunhuty a jejího šestiletého syna Václava, internace obou na Bezdězi, později neúroda, hlad, hladomor, zlými lety po smrti krále Přemysla" nazývá tu dobu letopisec. Z internace na Bezdězi se královna Kunhuta vymanila, ale Václav zůstal v rukou Otových, odvezen byl do Braniboru a teprve po vysokém výkupném byl v roce 1283 vrácen do Čech.

Z Bezdězu se královna Kunhuta uchýlila na Moravu do Opavska (ve třináctém století se Opavsko ještě počítalo k Moravě, nikoliv ke slezským vévodstvím), kde držel v rukou

Hrad Falkenstein, vchod do věže (snímek J. Teplý)

Hrad Falkenstein, sklepní cisterna (snímek J. Teplý)

značně nezávislou moc vévoda Mikuláš, levoboček Přemysla II. Zde, na Moravě, došlo ke sblížení královny Kunhuty se Závišem z Falkenštejna.

Již současníci se, ať pohoršeně a šeptem, ať nahlas a za smíchu - číše vína či džbány piva si doplňme podle libosti - domýšleli, že poměr Závišův byl data staršího, ale náš spolehlivý zpravodaj, první autor *Chronicon Aulae Regiae*, zbraslavský opat Ota, klade jejich sblížení až do doby po královně smrti, do onoho pětiletí 1278 - 1283. A klade do těch let i narození z tohoto poměru vzešlého syna Ješka, pozdějšího člena křižáckého rytířského řádu. Pevnou oporu poskytuje listina z 11. února 1281, v níž vystupuje Záviš jako královnin purkrabí na hradu Hradci u Opavy.

Po návratu Václava II. do Čech v květnu roku 1283 se královně podařilo smířit Záviše se synkem. Ne zcela snadno, protože Záviš byl jedním z těch, již zapříčinili Přemyslův pád a smrt. Po nějaké době se její působení setkal s úspěchem. Záviš se stal členem dvora, získal si chlapcovu náklonnost, a nakonec dvůr v podstatě ovládal. Mladý král dal posléze souhlas ke sňatku královny vdovy, své matky, se Závišem, takže Záviš se stal jeho nevlastním otcem.

Z té doby pochází ona shora již zmíněná listina z 25. října 1285, již Václav II. dává "domino Zawissio et Jesconi, eius filio, et eiusdem Jescxonis heredibus" - panu Závišovi a Ješkovi, toho synovi, a téhož Ješka dědicům - do držby několik statků. Je to "město Polička se všemi vesnicemi a pravy k témuž městu hledícími, a k tomu hrad Lanšperk,

město Lanškroun a všechny vesnice k tomuto hradu a městu náležející".

Na hradě Svojanově je sice Záviš připomínán až o rok později, a je to také první pramenná zmínka o Svojanovu, ale lze mít za to, že jej Záviš vzhledem ke vztahu ke královně Kunhutě - Svojanov byl královský hrad - držel již před rokem 1286; předpoklad podporuje i interpretace pozdějších pramenů.

Záviš tak měl v rukou statky nejen rozsáhlé a výnosné, ale i strategicky významné; nemůže neuniknout, že Poličkou a Svojanovem kontroloval jeden z přechodů cest přes Vrchovinu z Moravy do Čech. Významu toho si musel být Záviš plně vědom, a uměl věci využít, vojenským věcem rozuměl. Na přelomu let 1285 - 1286 byl velitelem výpravy na Moravu, jejímž oficiálním cílem bylo potírat lapkovství, neoficiálním ukázat sílu zbrojné převahy moravské šlechty. Řada hradů byla dobytá, odbojníci pokořeni a zavázáni k smíru, demonstrace královny moci byla úplná.

doc. PhDr. Jaroslav Teplý, CSc.
Ústav jazyků a humanitních studií

Dokončení v příštím čísle.

Pečeť Záviše z Falkenštejna na listině z 28. února 1286 (snímek Státní archiv Praha)